

Україна у фокусі

2 – 8 листопада

2015 року

ЗМІСТ

I. Огляд політичних подій за тиждень.....	3
II. Аналітична довідка.....	5
БЕЗВІЗОВА ЕПОПЕЯ В УКРАЇНІ: ЗНОВУ НЕ ВСТИГЛИ НА СВІЙ ПОТЯГ?	5
АКТИВІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПЕРЕСЛІДУВАНЬ У ПІСЛЯВИБОРЧИЙ ПЕРІОД.....	8

I. Огляд політичних подій за тиждень

**2
листопада**

Спікер парламенту Володимир Гройсман закликав профільний комітет Верховної Ради у розглянути можливість подовження мораторію на продаж землі сільськогосподарського призначення. Як відомо, попереднє рішення про мораторій на продаж земель було ухвалено у січні 2013 року, і діє воно до 1 січня 2016 року.

По вікнах кабінету Генпрокурора Віктора Шокіна було здійснено два постріли. Обстріл був здійснений після проведення ним прес-конференції про справу лідера партії «УКРОП» Геннадія Корбана. Ніхто в результаті обстрілу не постраждав.

**3
листопада**

Вечір понеділка і ніч вівторка в зоні АТО минули напружено. Пор це заявили в прес-центрі штабу антитерористичної операції. У повідомленні йдеться, що терористи тричі відкривали провокаційний вогонь у бік українських позицій, використовуючи стрілецьку зброю в районі Пісків і Авдіївки Донецької області. Тим часом українські військові, «дотримуючись мінських домовленостей, вогонь у відповідь не відкривали».

Прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк анонсував перестановки в уряді. Європейський підрозділ американського видання Politico опублікував матеріал, в якому з посиланням на Яценюка говориться, що «міністри енергетики, охорони здоров'я та освіти підуть з уряду впродовж двох тижнів».

Затриманого лідера партії «УКРОП» Геннадія Корбана із зали суду у Чернігові перевезли до київського ізолятора київського СБУ. Як відомо, 31 жовтня правоохоронці затримали Геннадія Корбана. Генеральна прокуратура України оголосила йому про підозру, зокрема, у створенні злочинного угруповання.

**4
листопада**

Печерський районний суд Києва не задовольнив заяву захисту лідера партії «УКРОП» Геннадія Корбана про відвід слідчої судді Лариси Цокол, яка слухає клопотання про застосування запобіжного заходу Геннадію Корбану. У Печерському суді відбулися сутички симпатиків-депутатів з міліцією. Прес-секретар партії «УКРОП» Є.Кравчук тим часом заявила, що нові звинувачення проти Геннадія Корбана напругу пов'язані із виборами мера у Дніпропетровську.

Генеральний прокурор України Віктор Шокін пішов у відпустку.

Другий тур виборів мера відбудеться 15 листопада в 29 містах. Про це повідомила прес-служба Центральної виборчої комісії. Зокрема другий тур виборів мера призначено в Києві та 18 обласних центрах: Вінниці, Луцьку, Дніпропетровську, Житомирі, Ужгороді, Запоріжжі, Івано-Франківську, Кіровограді, Львові, Миколаєві, Полтаві, Рівному, Сумах, Херсоні, Хмельницькому, Черкасах, Чернівцях та Чернігові.

Головою Національної поліції України призначена екс-міністр освіти Грузії Хатія Деконаїдзе. Кандидатуру Деконаїдзе запропонував міністр внутрішніх справ Арсен Аваков, її призначення підтримав президент Петро Порошенко.

5
листопада

Верховна Рада не проголосувала за безвізовий пакет законів, ухваливши лише два з 13 необхідних законопроектів. Зокрема не проголосовано закон, який передбачає створення Нацагентства з питань розшуку та управління активами, отриманими від корупційних та інших злочинів, а також закон щодо окремих питань накладення арешту на майно з метою усунення корупційних ризиків. Ухваливши Трудовий кодекс, депутати вилучили із нього пункт про заборону дискримінації працівників з нетрадиційною сексуальною орієнтацією. Все це викликало ваву дискусію в Раді. Спікер парламенту Володимир Гройсман закрит засідання, перенісши озгляду цих законів на вівторок, 10 листопада.

СБУ затримала колишнього міністра юстиції з уряду Миколи Азарова Олену Лукаш. Про це повідомила прес-секретар СБУ Олена Гітлянська. Вона відзначила, що Лукаш перебувала в розшуку «через її причетність до злочинів проти Майдану», крім того, вона підозрюється у заволодінні державними коштами шляхом зловживання своїм службовим становищем. На сайті МВС вказано, що Олена Лукаш зникла 28 липня 2015 року, а з вересня СБУ оголосило її у розшук.

6
листопада

Печерський райсуд Києва обрав запобіжний захід Геннадію Корбану у вигляді домашнього арешту на 2 місяці, до 31 грудня 2015 року. Зокрема, суд зобов'язав Корбана здати український і закордонний паспорти, а також носити електронний браслет.

Печерський районний суд Києва заарештував на два місяці колишнього міністра юстиції України Олену Лукаш, призначивши їй заставу в розмірі 5 млн 115 тис. гривень.

Народний депутат з фракції «Опозиційний блок» Вадим Новінський вніс заставу за заарештовану екс-главу Мін'юсту Олену Лукаш. Адвокат Лукаш Андрій Смирнов підтвердив, що гроші вже надійшли на казначейський рахунок, і це означає, що невдовзі екс-міністр зможе вийти із СІЗО.

Відвід важкого озброєння на Донбасі повинен завершитися до початку грудня. Про це домовилися глави МЗС «нормандської четвірки» на зустрічі у Берліні. Крім того, у 2016 році на підконтрольних проросійським бойовикам територіях Донбасу повинні відбутися вибори.

II. Аналітична довідка

БЕЗВІЗОВА ЕПОПЕЯ В УКРАЇНІ: ЗНОВУ НЕ ВСТИГЛИ НА СВІЙ ПОТЯГ?

Останній тиждень мав всі шанси стати останнім і успішним кроком до початку підготовки Європейської Комісії до позитивного рішення щодо надання Україні безвізового режиму. Однак кілька важливих законопроектів так і не були ухвалені в українському парламенті в тому вигляді, який відповідав би вимогам безвізового діалогу з ЄС. Що ж стоїть за цими політичними пристрастями? І головне – що це означає для безвізових перспектив України?

Провал антидискримінаційної норми: в полоні маніпуляцій?

Насправді перед українським парламентом стояло достатньо просте, але обов'язкове до виконання завдання. Перше – це проголосувати за антидискримінаційну поправку до трудового законодавства із тим, щоб унеможливити утиски секс-меншин у трудових відносинах. Друге – створити механізми для повернення незаконних, здобутих корупційним шляхом активів. В українському варіанті це означало створення спеціального Національного агентства і надання йому відповідних повноважень. З жодним із цих завдань парламент не справився. То в чому ж тут полягає ключова проблема? Антидискримінаційна поправка стала жертвою, здебільшого, політичних маніпуляцій депутатів, з одного боку, і з іншого – безвідповідальності політикуму в цілому. Необхідність внесення цієї норми до трудового законодавства була відома як обов'язкова вимога в безвізовому плані України вже давно. Українська сторона перед своїми колегами з ЄС руба питання не ставила і формально не наполягала не тому, щоб «зняти» це зобов'язання з України під час переговорів. Напевно, був розрахунок на компроміс, «половинчасте» виконання або ігнорування цієї норми з боку України і спокійну реакцію щодо того – з боку ЄС. Втім, компроміс міг бути досягнений тільки в одному вигляді: Україна зараз ухвалює Трудовий Кодекс не в остаточній редакції, а лише в першому читанні, але обов'язково з цією антидискримінаційною поправкою. В такому разі це «авансом» зараховується Україні з розрахунком, звичайно, що ця норма у другому читанні законопроекту нікуди не зникне. Інших компромісів на останньому етапі вже другої фази візової лібералізації просто не могло бути. Поза тим, ця норма не просто була відсутня у проекті Трудового Кодексу – тільки 117 із 226 необхідних голосів знайшлося за те, аби в принципі, в перспективі, просто розглянути саму можливість ухвалення цієї поправки. При чому відповідальність за цей провал лежить на всіх без винятку фракціях і групах українського парламенту. Тільки у фракції пропрезидентського «Блоку Петра Порошенка» більше половини депутатів проголосували за можливість розгляду цього положення, але це все одно 78 депутатів із 142. У всіх інших групах і фракціях, включаючи коаліційні, тих, хто був «за», або взагалі не виявилось, або вони опинилися в абсолютній меншості. За великим рахунком, масштаб політичних спекуляцій на цій темі досяг такого рівня, що «спокійно» проголосувати навряд чи вдалося б. Хтось із політичних сил обов'язково продовжував би маніпулювати і заробляти електоральні бонуси на цій хвилі. Але

як мінімум члени коаліції, одна з цілей якої – це європейська інтеграція України, мали однозначно підтримати необхідні для безвізового режиму поправки.

Антикорупційні закони: знову не на часі?

Законопроекти щодо порядку управління і повернення незаконно виведених активів – тема ще більш гаряча. Конфлікт навколо цього провалу є наслідком скоріше вже не маніпуляцій і загравань з електоратом, як у випадку із антидискримінацією. У цьому провалі чітко простежуються два чинники – інституційний та політичний. Інституційна частина проблеми – це слабка координація і потенційна конфліктність по лінії відносин уряду та парламенту (навіть парламентської більшості); політична – якість роботи депутатського корпусу. Так, один із парламентських комітетів, через який мав «пройти» перед другим читанням той самий законопроект про нове Нацагентство, фізично не збирав кворуму протягом кількох тижнів, а в останній день перед голосуванням у парламенті майже повністю змінив зміст цього законопроекту. Змінив до такої міри, що Міністерство юстиції навіть оприлюднило офіційні заперечення проти таких новацій. І хоча спекуляцій щодо механізмів і повноважень нового Нацагентства теж не бракувало, ця ситуація все-таки більше скидається на загальні, політичні і неофіційні проблеми із запровадженням антикорупційної реформи. Здається, що відсутність системної дискусії і зрештою переписування законопроекту «в останню ніч», це просто один із пазлів в складній історії зі створення системи боротьби з корупцією в Україні. Так, пригадаймо нещодавній конфлікт, що виник де-факто через спротив Генеральної прокуратури виконувати свою частину безвізового «домашнього завдання» так, аби це не викликало сумнівів ані у ЄС, ані в українського експертного середовища. Конфлікт, що втягнув і МЗС, і Представництво ЄС в Україні, здається, був зрештою подоланий шляхом компромісу, але натомість нові перешкоди для незалежних і неупереджених розслідувань і роботи щодо антикорупційних справ з'явилися вже у парламенті. Тобто, загалом система виконання Україною своїх зобов'язань досі залежна від політичних інтересів окремих гравців, поганої координації між різними відомствами і марних сподівань на те, що ЄС просто заплющить очі на ті чи інші «провали».

Що далі?

Чи є шанси виправити ситуацію до кінця року?

Основна проблема щодо всіх цих безвізових баталій у парламенті, це те, що вони відбуваються фактично в останній момент. 10 листопада у Брюсселі має ухвалюватися технічне і непублічне рішення про те, до якого висновку Єврокомісії готуватися щодо України у грудні – позитивного (запровадження безвізового режиму) чи негативного (проводження виконання Україною своїх зобов'язань). Єдиний шанс вскочити в останній вагон потяга для українських парламентарів – це проголосувати вранці, 10 листопада, за те, що було провалено цього тижня. Теоретично, це можливо, але практично це вимагає готовності голосувати, тобто, політичного рішення відмовитися від своєї публічної позиції, озвученої всього кількома днями раніше. Шанси на те, що це відбудеться, напевно, близькі до нуля.

Втім, варто зауважити, що це, звичайно, не фіаско безвізового діалогу. Україна і надалі буде зобов'язана йти шляхом виконання свого домашнього завдання, але тут важлива не технічна сторона питання, а політична. Нічого, окрім підривання довіри до українських партнерів з боку ЄС, ситуація у Верховній Раді не принесла. Дії українських парламентарів вступають в явне протиріччя із тим, що депутати, в першу чергу члени коаліції, проголошують інтеграцію до ЄС пріоритетом для України. І в цьому полягають основні ризики, які можуть мати наслідки не тільки для безвізового, а загалом для політичного діалогу України та ЄС. Політична воля надати Україні безвізові можливості зараз попри окремі позиції країн-членів ЄС має місце. Більше того, весь безвізовий процес зараз все ж таки лежить переважно у технічній площині і залежить саме від того, коли Україна «закриє» всі пункти свого домашнього завдання. Але такі сюрпризи, як ті, що зробили українські парламентарі цього тижня, збільшують ті ризики, які Україні, навпаки, треба намагатися мінімізувати. Мова йде про політичну складову теми безвізового режиму. Чим більше українська сторона зволікатиме з виконанням своїх зобов'язань, тим більш значимим буде саме політичний, а не технічний підхід з боку навіть не ЄС, а його окремих членів. Це може позначитися і на «погодженні» безвізового режиму з Україною національними правоохоронними органами членів ЄС, і на загальному ставленні до підтримки України, зокрема, у світлі російсько-українського конфлікту.

Звичайно, Європейський Союз може піти назустріч українським дипломатам. Так, зокрема, може бути ухвалено рішення, що звіт щодо прогресу України буде оприлюднено дещо пізніше, не у грудні. Тоді українська сторона матиме додатковий час, аби вирішити всі внутрішні питання і показати конкретний результат, а не пояснення, чому його немає. Зважаючи на все вищезазначене, такий варіант розвитку подій виглядає більш, ніж реалістично. Можливо, саме над лобюванням такого рішення про відтермінування звіту українські дипломати і будуть вимушені працювати 10 листопада.

Висновки

Неспроможність парламенту ухвалити кілька «безвізових» законів викриває одразу кілька «хвороб» української політичної системи, але поза тим це не означає, що двері до безвізового режиму зачинені, хоча виходить, що штучно і безвідповідально створюються додаткові перепони на цьому шляху. Проте варто розуміти, що основними наслідками від таких дій української сторони є не чергове відтермінування в часі безвізового режиму, а підривання політичної довіри з боку ЄС. Безвізовий діалог – це один із тих лакмусових папірців для ЄС про те, що відбувається в Україні, і наскільки готова українська влада до системних змін.

АКТИВІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПЕРЕСЛІДУВАНЬ У ПІСЛЯВИБОРЧИЙ ПЕРІОД

Вранці 31 жовтня український інформаційний простір сколихнула неочікувана новина про затримання правоохоронцями близького соратника відомого дніпропетровського олігарха Ігоря Коломойського та лідера партії «УКРОП» Геннадія Корбана. Пізніше у Генеральній прокуратурі України та СБУ повідомили про те, що затримання було здійснено в рамках спецоперації з ліквідації організованого злочинного угруповання. Через декілька днів після резонансного затримання генеральний прокурор Віктор Шокін заявив про наміри слідства допитати народних депутатів від «Опозиційного блоку» Вадима Новінського, Олександра Вілкула та Наталі Королевської. Паралельно із допитами депутатів від «Опозиційного блоку» було затримано экс-міністра юстиції Олени Лукаш, якій інкримінують заволодіння державними коштами шляхом зловживання своїм службовим становищем.

*Чи можна говорити про політичну складову в теперішніх переслідуваннях?
Які політичні мотиви можуть лежати в основі активізації
кримінальних переслідувань та допитів політичних діячів у
післявиборчий період?*

Попри, можливо, цілком обґрунтовані з правової точки зору звинувачення, що були висунуті спочатку Геннадію Корбану та дещо пізніше Олені Лукаш, сам факт настільки бурхливої активізації правоохоронної роботи ГПУ та СБУ саме на даному етапі не може не викликати закономірних підозр в середовищі широких кіл української громадськості. Уникнути інтерпретацій нинішніх переслідувань поза політичним контекстом достатньо складно і для цього є вагомий підстави.

Передовсім, як відомо з деяких джерел, близьких до ГПУ, свого часу щодо Геннадія Корбана, відомого своєю рейдерською діяльністю на Дніпропетровщині, було відкрито цілу низку кримінальних справ, які чомусь не розслідувались правоохоронцями. Так само дивним виглядає затримання Лукаш майже через 2 роки після того, як вона припинила свою роботу як міністр юстиції України в уряді Азарова часів президентства Віктора Януковича. Не менш вагомий чинник, що дає підстави поставити під сумнів неупередженість та політичну незаангажованість української правоохоронної системи, пов'язаний із впертим ігноруванням Генпрокуратурою відкритих одразу в двох європейських країнах кримінальних справ щодо близького соратника нинішнього прем'єр-міністра, нині народного депутата від «Народного фронту» Миколи Мартиненка, скандальною втечею звинуваченого у шахрайстві в особливо великих розмірах народного депутата Сергія Ключева та низкою інших резонансних справ, що неабияк дискредитують нинішнє керівництво українських правоохоронних відомств.

Варто відзначити, що після того, як затримання лідера партії «Укроп» Геннадія Корбана набуло достатньо серйозного розголосу в Україні на тлі звинувачень влади у вибірковому правосудді та політичних репресій, генеральний прокурор Віктор Шокін поквапився анонсувати плани ГПУ допитати депутатів від «Опозиційного блоку» Вадима Новінського, Олександра Вілкула та Наталю Королевську, що для ефектності також було доповнено затриманням экс-

міністра юстиції Олени Лукаш. В таких діях неозброєним оком можна побачити прагнення підзвітних президентіві ГПУ та СБУ послабити хвилю обвинувачень у вибірковості теперішнього правосуддя та переконати громадськість у протилежному.

Активізація кримінальних переслідувань у післявиборчий період може бути продиктована цілою низкою різних мотивацій політичного характеру. Передовсім публічний характер теперішніх затримань може демонструвати прагнення керівництва дискредитованої Генеральної прокуратури пролонгувати своє перебування на чолі відомства та водночас відволікти громадськість від негативних інформаційних повідомлень та критичних зауважень, що дедалі частіше лунають на адресу, зокрема, нинішнього очільника ГПУ Віктора Шокіна. Так, наприклад, нещодавно посол США в Україні Джефрі Пайетт різко розкритикував Генпрокуратуру у «підриві реформ та захисті корумпованих прокурорів», а європейські чиновники і собі відзначають сумнівний характер делегованих нинішньою ГПУ членів комісії з обрання антикорупційного прокурора. Таким чином, публічні політичні затримання, що їх нині активно проводить ГПУ, більше скидаються на засіб своєрідного інституційного самозбереження керівництва відомства та найімовірніше покликані компенсувати нестачу якісних структурних реформ у правоохоронній системі України.

Поряд із суто інституційними мотиваціями Генпрокуратури резонансні затримання та погрози їхнього продовження щодо представників різних політичних сил цілком можуть бути обумовлені більш стратегічними цілями, пов'язаними із потребою Президента у втриманні нинішньої парламентської коаліції, що після місцевих виборів може зазнати подальшої ерозії внаслідок зафіксованого на цих виборах зміцнення електоральних позицій деяких політичних сил (наприклад, ВО «Батьківщина»). В цьому контексті погроза застосувати правоохоронний важіль щодо високопосадовців може виступати як інструмент опосередкованого «дисциплінування» політичних еліт та впливових олігархів, що стоять за деякими партійними політичними проектами.

При цьому йдеться не тільки про партії, представлені в нинішній коаліції депутатських фракції у парламенті. Необхідність досягнення позитивного результату в ході майбутнього голосування за важливий для Президента закон «Про внесення змін до Конституції України в частині децентралізації» потребуватиме підтримки щонайменше двох третин від загального складу депутатського корпусу (300 голосів), що, очевидно, вимагатиме акумулювання також голосів депутатів, що не входять до нинішньої парламентської коаліції.

Щоправда, продовження політично вмотивованих вибіркового переслідувань з боку ГПУ та СБУ цілком може призвести і до зворотного для влади ефекту. В разі відсутності достатньо переконливої для громадськості доказової бази звинувачень щодо затриманих осіб можна очікувати посилення критики нинішнього владного істеблішменту, зокрема, у політичних репресіях. Водночас політично вмотивоване правосуддя може стати чинником формування потужного міжпартійного крила антипрезидентської опозиції, що може мати далекосяжні негативні наслідки для теперішніх представників влади в Україні.

Висновки

Таким чином, непослідовний та достатньо хаотичний характер кримінальних переслідувань протягом останнього часу нинішніх та колишніх політичних діячів створює вагомі підстави для сумнівів у неупередженості та відсутності політичних мотивацій у діях підзвітних Президентові правоохоронних органів України. При цьому політичні мотиви активізації політичного правосуддя можуть охоплювати достатньо широкий спектр цілей різного рівня: починаючи від інституційного самозбереження керівництва самої Генеральної прокуратури України та прагнення створити сприятливе інформаційне поле для відомства нині очолюваного Віктором Шокінім на тлі гострої критики та очевидних проблем із структурним реформуванням правоохоронної системи, і закінчуючи прагненням Президента опосередковано спонукати парламентарів із різних фракцій та депутатських груп до підтримки президентської ініціатив у частині децентралізації за погрози подальших переслідувань.

«Україна у фокусі» – щотижневий інформаційно-аналітичний бюлетень Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва (<http://dif.org.ua>).

Аналітики фонду «ДІ»:

Ірина Бекешкіна

Олексій Гарань

Марія Золкіна

Руслан Кермач

Олексій Сидорчук

Редактор випуску: Ірина Філіпчук